

Współczesny turysta w Parku Narodowym Gór Stołowych – charakterystyka głównych motywów i preferencji

---

Contemporary tourist in the Stołowe Mts. National Park – basic motives and preferences

***Artur Żyto¹, Mateusz Rogowski², Marta Martyn¹,
Marta Zwierz¹, Szymon Uściński¹***

¹ Studenckie Koło Naukowe Geografów im. S. Pawłowskiego
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
e-mail: zytoartur@gmail.com

² Katedra Turystyki i Rekreacji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
ul. Bogumiła Krygowskiego 10, 61-680 Poznań
e-mail: mateusz.rogowski@amu.edu.pl

Zarys treści: Ruch turystyczny w polskich parkach narodowych systematycznie wzrasta, zwiększając zarazem popularność tych obszarów, jak i znaczącą presję na środowisko przyrodnicze. Z tego względu w ostatnich latach zwiększyła się liczba badań nad turystami odwiedzającymi parki narodowe w celu określenia ich liczby oraz motywów i preferencji. Celem autorów było zbadanie motywów i preferencji turystów odwiedzających Park Narodowy Gór Stołowych w 2015 roku oraz określenie zmienności tych cech w minionym dwudziestolecu.

Słowa kluczowe: ruch turystyczny, motywy i preferencje turystów, Park Narodowy Gór Stołowych

Abstract: The tourist movement in Polish National Parks increases systematically, causing these areas to become honeypot sites for Polish tourists and a considerable anthropogenic pressure on natural environmental. Thus, one can observe an intensification in research on the characteristics of national parks' visitors in terms of the tourist number, as well as on the analyses of motives and preferences, based on questionnaire surveys. The aim of the authors was to determine the motives and preferences of Stołowe Mountains National Park visitors' in 2015 and showing the differences of those characteristics over the last 20 years.

Keywords: tourist flows, tourist motives and preferences, Stołowe Mts. National Park

Wprowadzenie

Badania ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo są coraz częściej podejmowane z uwagi na ciągły wzrost liczby osób odwiedzających te tereny. Ich wyniki są istotnym źródłem informacji dla pracowników parków, samorządowców, przedstawicieli lokalnych i regionalnych organizacji turystycznych, usługodawców działających na rynku turystycznym oraz naukowców. Monitoring ruchu turystycznego oraz poznanie motywów i preferencji turystów odwiedzających dany obszar są, zdaniem Matczaka (2002), istotne w opracowaniu planów ochrony i udostępnianiu tych obszarów, najbardziej narażonych na antropopresję. Metodyka badań ruchu turystycznego w parkach narodowych została zestawiona przez Matczaka (2002), Gałązkę (2009) oraz Partykę (2010).

Celem autorów artykułu była charakterystyka motywów i preferencji turystów odwiedzających Park Narodowy Gór Stołowych w 2015 roku oraz porównanie ich z wynikami badań prowadzonych tam w latach 2006–2007 i 1996, co pozwoliło uchwycić zmiany w zachowaniu turystów. Odniesiono się do opracowania H. Prószyńskiej-Bordas (2008).

Badania ruchu turystycznego w górskich parkach narodowych Polski mają długą tradycję. Szczególnym zainteresowaniem obecnie cieszą się najczęściej odwiedzane parki narodowe, czyli Tatrzański (Czochański, Szydarowski 2000; Czochański 2002, Pociask-Karteczka i in. 2007, Hibner 2012, 2013, 2014) i Karkonoski (Martin, Třebický 2000; Wieniawska 2004, Wieniawska-Raj 2007, 2010, Grobelny i in. 2010, Zarzycki i in. 2010, Gonda–Sroczyńska 2010, Hibner 2013, Fąk, Jarecka 2014; Michalczak, Wojcierska 2014; Rogowski 2015; Żyto, Rogowski 2018). Warto tu także wymienić badania ruchu turystycznego prowadzone w Parkach Narodowych:

Świętokrzyskim (Jastrzębski 2009), Babiogórskim (Buchwał, Fidelus 2010), Pienińskim (Warcholik, Semczuk, 2011, Faron i in. 2012), Bieszczadzkim (Prędko 2012) i Gorczańskim (Semczuk 2012, Semczuk i in. 2014). Dane ilościowe dotyczące ruchu turystycznego w najpopularniejszych parkach narodowych zaczerpnięto z opracowania „Frekwencja w atrakcjach turystycznych” (2014), wydanego przez Polską Organizację Turystyczną. Z punktu widzenia autorów niniejszego opracowania, istotne były przede wszystkim badania ruchu turystycznego przeprowadzone w Górach Stołowych (Zgorzelski 2002, Prószyńska-Bordas 2008, 2009, 2014, Rogowski, Małek 2016).

Metody badań

Badania ruchu turystycznego w Parku Narodowym Gór Stołowych stanowiły wstępny etap projektu badawczego zatytułowanego „Monitoringowy system obserwacji ruchu turystycznego (w 2015 roku), badanie preferencji krajobrazowych (Etap I)”, rozpoczętego 16.09.2016 roku. Założenia projektu i pierwsze wyniki przedstawiono w osobnych opracowaniach (Rogowski, Małek 2016; Rogowski 2017, Rogowski 2018). Celem autorów niniejszych badań było poznanie motywów i preferencji turystów odwiedzających ten Park, a ich realizacja w następnych sezonach turystycznych umożliwi w przyszłości określenie tendencji w zakresie motywów i preferencji turystów.

Badania te zrealizowano w formie wywiadu kwestionariuszowego, składającego się z 18 pytań dotyczących: (1) sposobów dotarcia w obszar badawczy i do określonych atrakcji, (2) celu, (3) długości, (4) częstotliwości oraz (5) formy organizacji pobytu, poznanych atrakcji i odwiedzonych miejsc, (6) typu i (7) lokalizacji obiektu noclegowego i gastronomicznego z którego korzystano, (8) oceny elementów oferty turystycznej regionu, (9) opinii na temat funkcjonalności, (10) wygody i (11) wkomponowania w otaczający krajobraz nowych lub wyremontowanych elementów infrastruktury turystycznej parku (Rogowski, Małek 2016). Przeprowadzono je w rejonie Błędných Skał i Szczelińca Wielkiego (z uwagi na największą popularność tych miejsc wśród turystów). Metodyka przyjęta do niniejszego badania była zgodna z tą zastosowaną przez Prószyńską-Bordas (2008), co umożliwiło porównanie wyników.

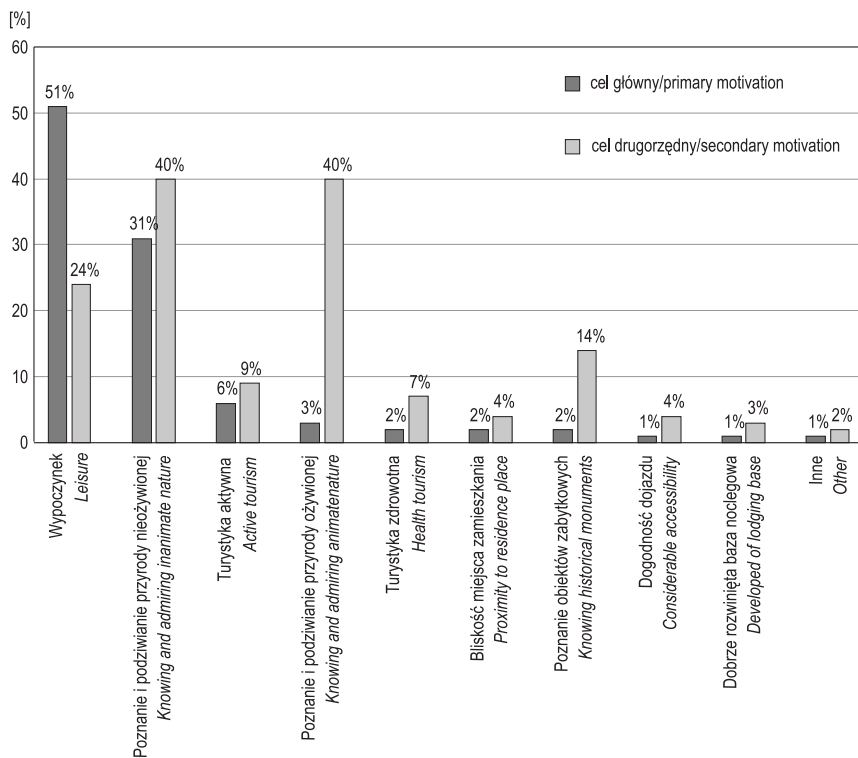
Wyniki badań

Badania sondażowe przeprowadzono latem 2015 roku (5–7 czerwca, 17–20 lipca, 14–17 sierpnia i 4–9 września) na terenie Parku Narodowego Gór Stołowych, na grupie 521 respondentów, pochodzących głównie z województw: dolnośląskiego (23%), śląskiego i wielkopolskiego (po 12%), łódzkiego (8%) oraz mazowieckiego i małopolskiego (po 7%).

Z badań wynika brak jednorodnego profilu turysty. Jednym z głównych tego powodów jest coraz większe (jak wynika z rosnącej sprzedaży biletów) zainteresowanie tym parkiem i jego walorami ze strony różnych grup turystów (Rogowski, Małek 2016). Szeroki wachlarz atrakcji sprawia, że turyści kierują się różnymi motywami chętnie przyjeżdżają w Góry Stołowe. Zdecydowany wpływ na wybór tego regionu ma m.in. poprawiająca się infrastruktura drogowa województwa dolnośląskiego oraz całej Polski.

Głównym celem odwiedzin analizowanego parku jest wypoczynek (51%) oraz poznanie i podziwianie walorów jego przyrody nieożywionej (31%). W dalszej kolejności wymieniono możliwość uprawiania turystyki aktywnej i kwalifikowanej oraz poznanie i podziwianie przyrody ożywionej (ryc. 1). W przypadku określenia celu drugorzędnego, gdzie ankietowani wybrać mogli kilka odpowiedzi, nastąpiła zamiana dwóch najpopularniejszych wskazań. 40% respondentów wskazało bowiem poznanie i podziwianie walorów przyrody nieożywionej, a 24% – wypoczynek. Sytuacja ta podkreśla wzajemną ich zależność, wskazywaną zamiennie przez ⅓ badanych. Uzupełnieniem celu drugorzędnego jest chęć poznania i podziwiania walorów przyrody ożywionej (40%) oraz obiektów zabytkowych (14%).

Najpopularniejszym środkiem transportu dla niemal 75% respondentów był samochód. Wybór ten był podyktowany wygodą i dobrze rozwiniętą siecią dróg. Na lepszą dostępność wielu miejsc (m.in. Radkowskie Skały, Skalne Grzyby, Szczeliniec Wielki, Fort Karola, Narożnik, Błędne Skały) wpływa „Droga Stu Zakrętów” (DW 387), przebiegająca w obrębie badanego parku narodowego. Co trzeci respondent wymienił pieszy sposób dotarcia do atrakcji parku, gdyż nocował w najbliższym jego sąsiedztwie (Karłów, Kudowa-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Radków), a dostęp ułatwiała bardzo dobrze rozwinięta sieć szlaków pieszych, o gęstości ok. 1,07 km/km² (Rogowski 2012). Jedynie co dziesiąty turysta zdecydował

Ryc. 1. Główne i drugorzędne cele przyjazdu turystów do Parku Narodowego Gór Stołowych

Źródło: opracowanie własne.

Fig. 1. Main and secondary motives of tourist arrival to the Stołowe Mts. National Park

Source: authors' own work.

się na dojazd publicznym środkiem transportu. W ciągu ostatnich 20 lat obserwuje się zresztą wyraźny spadek udziału tego rodzaju transportu, wskutek małej liczby połączeń, długiego czasu przejazdu i niewielkiego komfortu podróży.

Turystyka w Parku Narodowym Gór Stołowych dla 90% ankietowanych miała charakter pobytów organizowanych indywidualnie. Jedynie co dziesiąty z nich był uczestnikiem grupy zorganizowanej – podobnie jak we wcześniejszych badaniach (1996 r. – 15%, 2006–2007 – 9,4%). Zaletą turystyki indywidualnej jest swoboda

w planowaniu pobytu. Turyści indywidualni przyjeżdżają najczęściej w towarzystwie najbliższych: rodziny lub żony/męża (58%), partnera/partnerki (10%) oraz znajomych (22%); preferencje te nie zmieniły się od 20 lat.

Długość pobytu zależała od charakteru wyjazdu. Wycieczki rodzinne są dłuższe (4–7 dni), co potwierdza ponad połowa ankietowanych. Blisko 30% badanych decyduje się spędzić w parku 2–3 dni – czyli weekend. Tego typu pobyty są coraz popularniejsze, szczególnie wśród młodych turystów, decydujących się na wyjazd w gronie przyjaciół, uprawiających różne formy turystyki aktywnej. Około 10% turystów w Parku Narodowym Gór Stołowych stanowią kuracjusze przebywający na analizowanym obszarze najdłużej (ponad 7 dni), w celach profilaktycznych i leczniczych.

Na miejsce pobytu wybierane są: Kudowa-Zdrój (40%), następnie Karłów i Duszniki-Zdrój (po 15%) oraz Radków (8%), znacznie rzadziej zaś – Polanica-Zdrój, Kłodzko, Szczytna oraz pobliskie wsie, jak: Pasterka, Wambierzyce i Łężyce. W prowadzonych badaniach należy podkreślić wzrastającą rolę Kudowy-Zdroju jako głównej bazy noclegowej. W podziale na typy obiektów, najpopularniejsze są kwatery prywatne (29%), pensjonaty (18%) i hotele (13%), rzadziej gospodarstwa agroturystyczne (9%), nocleg u rodziny lub znajomych (8%) i schroniska turystyczne (7%). O wyborze miejsca noclegowego decyduje więc cena, kompleksowość usługi pobytowej (nocleg z wyżywieniem) oraz bogata oferta turystyczna i paraturystyczna miejscowości, z której można skorzystać po powrocie z wycieczek.

Aż 60% odwiedzin ma miejsce w sezonie letnim, co czwarty turysta przyjeżdża tu na wiosnę, a tylko 15% jesienią oraz zimą. Należy więc podkreślić, że 40% turystów odwiedza Park poza letnim sezonem turystycznym. Wiąże się to również z częstotliwością przyjazdu, gdyż przeszło 40% turystów deklaruje, że przybywa tu częściej niż raz w roku, wskazując tym samym inną niż lato porę roku. Pobyt poza letnim sezonem turystycznym wybierają głównie osoby uprawiające turystykę aktywną i kwalifikowaną, w tym narciarstwo biegowe. Latem dominują zaś turystyka poznawcza i aktywna, w tym głównie piesza i rowerowa. Prawie połowa turystów (47%) przybyła do parku po raz pierwszy, co stwierdzono również we wcześniejszych badaniach. Ponadto, blisko 60% ankietowanych zadeklarowało chęć odwiedzin czeskiej części Gór Stołowych, w obrębie których atrakcje i miasta znajdują się o 1,5 godziny przejazdu od granicy.

Wiedza turystów o walorach Parku Narodowego Gór Stołowych pochodzi głównie z Internetu (strony internetowe – 29% i aplikacje multimedialne – 6%). Nadal równie ważnym źródłem informacji są przewodniki i mapy (30%) których wybór na rynku wydawniczym jest bardzo bogaty. Istotnym sposobem popularyzacji wiedzy o Górach Stołowych było polecenie znajomego (dla 12% badanych) oraz z komentarze tablic edukacyjnych (10%), szczególnie w aspekcie wiedzy specjalistycznej.

Wnioski

Powyższe wyniki, dotyczące współczesnego turysty odwiedzającego Park Narodowy Gór Stołowych, przy uwzględnieniu rezultatów wcześniejszych badań (Prószyńska-Bordas 2008), świadczą o pewnych zmianach ruchu turystycznego na tym obszarze w ostatnim 20-leciu.

Głównym (i najczęściej wskazywanym) celem przyjazdu jest pragnienie wypożyczenia w krajobrazie naturalnym oraz poznanie i podziwianie walorów determinujących atrakcyjność turystyczną tego obszaru, związanych z przyrodą nieożywioną. W tym zakresie nie nastąpiły zmiany. Jednakże, należy zwrócić uwagę na rosnące zainteresowanie specjalistycznymi zagadnieniami, związanymi z geoturystyką oraz turystyką aktywną i kwalifikowaną.

Turyści najczęściej korzystają z własnego środka transportu, co wynika z dogodnego układu dróg w rejonie parku i niedorozwoju połączeń komunikacji publicznej. Ten drugi czynnik ogranicza możliwości przekształcenia turystyki w bardziej zrównoważoną, rzadziej wykorzystującą samochód. Przygotowane przez Park Narodowy parkingi wzdłuż „Drogi Stu Zakrętów” często nie mogą pomieścić wszystkich samochodów, tymczasem w analizowanym okresie zmalała liczba osób korzystających z autobusu i pociągu.

Obszarami największej emisji ruchu turystycznego są województwa dolnośląskie, śląskie i wielkopolskie (łącznie $\frac{2}{3}$ turystów), co wynika z tradycji przyjazdów w ten obszar, jego bliskości i dobrze rozwiniętej sieci komunikacyjnej. Podobnie jak we wcześniejszych badaniach, również autorzy niniejszej pracy stwierdzili rosnący udział turystów z województw łódzkiego i mazowieckiego. Niewielkim odsetkiem w strukturze ruchu turystycznego charakteryzują się oczywiście najbardziej

oddalone regiony Polski oraz województwa, np. opolskie i lubuskie, z których udział mieszkańców odwiedzających rejon Gór Stołowych od 2008 r. znacznie zmalał.

Turyści najczęściej wybierają tańsze formy noclegu, głównie kwatery prywatne i pensjonaty w najbliższych parkowi miejscowościach o rozwiniętej funkcji turystycznej, z rozwiniętą bazą paraturystyczną (Kudowa-Zdrój, Karłów, Duszniki-Zdrój). W ostatnich latach profil turystów nie uległ istotnym zmianom, choć zmalał udział ośrodków wypoczynkowych w ich wyborze, na rzecz pensjonatów. Może to być związane również z przeprowadzonymi inwestycjami w bazie noclegowej, podwyższającymi standard usług noclegowych, przez co wiele ośrodków wypoczynkowych przeobraziło się w pensjonaty. Ponadto wybitnie wzrosła w tym zakresie rola Kudowy-Zdroju, a także Karłowa, Dusznik-Zdroju i Radkowa jako bazy wypadowej, a spadła – Polanicy-Zdroju.

Dominacja dłuższych (4–7 dni) pobytów rodzinnych daje możliwość lepszego poznania regionu, odwiedzenia większej liczby atrakcji, w tym także położonych po stronie czeskiej. Stwierdzono zdecydowany spadek odwiedzin jednodniowych, co może wynikać z dostępnej i przystępnej cenowo oferty bazy noclegowej.

Blisko połowa turystów przybywa w Góry Stołowe po raz pierwszy, co związane jest z rezygnacją z podróży do popularnych obszarów o podobnym charakterze (Tatry, Karkonosze) i poszukiwaniem alternatywnych, dotychczas nieodwiedzanych rejonów. Na tej podstawie można stwierdzić, że Park Narodowy Gór Stołowych ma coraz większe znaczenie na mapie turystycznej Polski, uwzględniając fakt, że 8 lat temu większość turystów odwiedzała ten park po raz kolejny. Ponadto należy podkreślić dobrą dostępność i wysoki poziom materiałów informacyjnych o tym obszarze (przewodniki, foldery, Internet) oraz rozwiniętą sieć drogową.

Sezon turystyczny wydłużył się, szczególnie o okres wiosenny. Ponad 40% turystów odwiedza zresztą ten park poza miesiącami letnimi, przyjeżdżając wielokrotnie w ciągu roku, decydując się na wybór spokojniejszego okresu. Można też zauważyć wzrost popularności okresu zimowego, z uwagi na sprzyjającą pogodę z mniejszymi opadami śniegu. Innym czynnikiem wzrostu popularności okresu zimowego było wyznaczenie tras narciarstwa biegowego, które w okresie zalegania pokrywy śnieżnej są bardzo chętnie wykorzystywane przez Polaków i Czechów.

Podsumowując, należy podkreślić, że powyższe, wybrane tylko wyniki badań sondażowych w Parku Narodowym Gór Stołowych dobrze charakteryzują motywy

i preferencje turystów odwiedzających analizowany obszar. Porównując je z badaniami sprzed 20 lat (Prószczyńska-Bordas 2008), można zaobserwować zmiany w zachowaniach turystów. Dalsze badania ankietowe, których realizację zaplanowano na pięć kolejnych lat (2015–2019), umożliwią wykrycie nowych tendencji w motywach i preferencjach ruchu turystycznego. Jest to jeden z głównych celów projektu badawczego „Monitoringowy system obserwacji ruchu turystycznego i badanie preferencji krajobrazowych” realizowanego przez Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, we współpracy z Parkiem Narodowym Gór Stołowych.

Co do perspektywy na przyszłość, należy wskazać, że pełne wyniki badań zostaną przedstawione w osobnym opracowaniu. Obecnie analizie poddawane są wyniki z roku 2016, celem dokonania porównań. Uzyskane informacje umożliwią lepsze dostosowanie oferty do potrzeb turystów, przy uwzględnieniu ochrony przyrody tego Parku. Planowane jest też rozszerzenie badań na czeską stronę Gór Stołowych, w tym monitoring ruchu turystycznego w regionie transgranicznym.

Literatura

- Buchwał A., Fidelus J., 2010, *Monitoring ruchu turystycznego przy użyciu czujników ruchu na przykładzie Tatrzańskiego i Babogórskiego Parku Narodowego* [w:] Z. Krzan (red.), *Nauka a zarządzanie obszarem Tatr i ich otoczeniem. T. III, Tatrzański Park Narodowy*, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi – Oddział Krakowski, Zakopane, 45–46.
- Czochański J. T., 2002, *Turystyka w Tatrzańskim Parku Narodowym*, [w:] J. Partyka (red.), *Użytkowanie turystycznego parków narodowych*, Ojcowski Park Narodowy, Ojców, 386–403.
- Czochański J. T., Szydarowski W., 2000, *Diagnoza stanu i zróżnicowanie przestrzenno-czasowe użytkowania szlaków turystycznych w TPN* [w:] J. T. Czochański, D. Borowiak (red.), *Z badań geograficznych w Tatrach Polskich*, Wyd. UG. Gdańsk, 207–228.
- Faron M., Kochan A., Liszka J., 2012, *Metodyka pomiaru ruchu turystycznego i badania ankietowego w Pienińskim Parku Narodowym w 2012 roku*, Prace Studenckiego Koła Naukowego Geografów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, 1, 52–62.
- Fąk T., Jarecka P., 2014, *Czynniki warunkujące uprawianie górskiej turystyki kwalifikowanej w subregionie Karkonoszy i Gór Izerskich na podstawie opinii badanych turystów*

- [w:] P. Zarzycki (red.), *Wybrane aspekty górskiej aktywności ruchowej w Polsce i na świecie*, Studia i Monografie nr 120, AWF Wrocław.
- Gałązka M., 2009, *Turystyka zrównoważona w parkach narodowych w opinii turystów*, Turystyka w lasach i na obszarach przyrodniczo cennych – symposium, Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, 11, 4 (23).
- Gonda-Soroczyńska E. 2010, *Potencjał Karpacza jako ośrodka całorocznego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne problemy usług, 590(52), 69–82.
- Grobelny J., Weisner W., Zarzycki P., 2010, *Walory turystyczne gór w opinii pieszych turystów sudeckich*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług, 590(52), 321–330.
- Jastrzębski C., 2009, *Ruch w Świętokrzyskim Parku Narodowym*, Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, 11,23, 199–205.
- Hibner J., 2012, *Zróżnicowanie ruchu turystycznego w Tatrzańskim Parku Narodowym na wybranych przykładach*, Problemy Ekologii Krajobrazu. Rekreacja w krajobrazach o wysokim potencjale, XXXIV, 41–47.
- Hibner J., 2013, *Struktura ruchu turystycznego w polskich górskich parkach narodowych należących do sieci "Człowiek i Biosfera"* [w:] P. Krąż, J. Hibner, J. Koj, J. Balon (red.), *Współczesne problemy i kierunki badawcze w geografii*, IGiGP UJ, Kraków, 73–88.
- Hibner J., 2014, *Monitoring ruchu turystycznego w rejonie Kasprowego Wierchu – metody i problemy badawcze* [w:] P. Krąż (red.), *Współczesne problemy i kierunki badawcze w geografii. t. 2.*, IGiGP UJ, Kraków, 33–47.
- Matczak A., 2002, *Metodyka badań ruchu turystycznego na obszarach chronionych* [w:] J. Partyka (red.), *Użytkowanie turystyczne parków narodowych*, Ojcowski Park Narodowy, Ojców, 17–22.
- Martin C., Třebický V., 2000, *Monitoring of tourism exploitation and management of the Krkonoše National Park*, Opera Corcontica, 37, 628–638.
- Michalczak W., Wojcierska L., 2014, *Turystyka w Karpaczu w ostatnim dziesięcioleciu w badaniach własnych i według opinii turystów* [w:] Zarzycki P. (red.), *Wybrane aspekty górskiej aktywności ruchowej w Polsce i na świecie*, Studia i Monografie nr 120, AWF Wrocław.
- Pociask-Karteczka J., Baścik M., Czubernat S., 2007, *Ruch turystyczny w Tatrzańskim Parku Narodowym w latach 1993–2005* [w:] W. Kurek, M. Mika (red.), *Studia nad turystyką. Tradycje, stan obecny i perspektywy badawcze*, IGiGP UJ, Kraków, 271–279.

- Pręcki R., 2012, *Ruch turystyczny w Bieszczadzkim Parku Narodowym w latach 2009–2011*, Roczniki Bieszczadzkie, 20, 358–377.
- Prószyńska-Bordas H., 2008, *Cechy ruchu turystycznego w Parku Narodowym Gór Stołowych i ich przemiany w okresie dziesięcioletnim w świetle badań ankietowych*, Turystyka i Rekreacja, AWF Warszawa, Warszawa, 19–28.
- Prószyńska-Bordas H., 2009, *Źródła informacji o terenie wykorzystywane przez turystów odwiedzających Park Narodowy Gór Stołowych* [w:] M. K. Leniartek (red.), *Terra incognita w turystyce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania "Edukacja", Wrocław, 353–367.
- Prószyńska-Bordas H., 2014, *Zróżnicowanie cech osób wędrujących w sezonie bezśnieżnym po górach średnich i niskich w Polsce na przykładzie turystów odwiedzających wybrane parki narodowe* [w:] P. Zarzycki, J. Grobelny (red.), *Aktywność ruchowa na obszarach górskich Polski i świata*, Studia i Monografie nr 118, AWF Wrocław.
- Rogowski M., 2012, *Ocena atrakcyjności turystycznej szlaków pieszych*, Wydawnictwo Naukowe Bogucki, Poznań.
- Rogowski M., 2015, *Preferencje turystów w polskich Karkonoszach jako podstawa tworzenia produktu turystycznego obszaru*, Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, 50, 152–163.
- Rogowski M., Małek B., 2016, *Monitoring ruchu turystycznego w Parku Narodowym Gór Stołowych*, Turystyka i Rekreacja – Studia i Prace, 18, 79–97.
- Rogowski M., 2017, *System Monitoringu ruchu turystycznego (SMrt) w Parku Narodowym Gór Stołowych – założenia i wybrane wyniki*, Studia i Materiały CEPL w Rogowski, 19, 52/3, 158–165.
- Rogowski M., 2018, *Use of Monitoring System of tourist traffic (MSTT) in Stołowe Mts. National Park for visitors description*, Economics and Environment, 64.
- Semczuk M., 2012, *Ruch turystyczny w Gorczańskim Parku Narodowym*, Ochrona Beskidów Zachodnich, 4, 98–110.
- Semczuk M., Majewski K., Gil A., 2014, *Uwarunkowania i kierunki zmian ruchu turystycznego w Gorczańskim Parku Narodowym*, Ochrona Beskidów Zachodnich, 5, 47–60.
- Warcholik W., Semczuk M., 2011, *Natężenie ruchu turystycznego w Pienińskim Parku Narodowym*, Prace Komisji Geografii Przemysłu, 18, 148–154.
- Wieniawska B., 2004, *Socjologiczna analiza ruchu turystycznego na terenie Karkonoskiego Parku Narodowego*, Opera Corcontica, 41, 537–544.

- Wieniawska-Raj B. 2007, *Dynamika ruchu turystycznego w Karkonoskim Parku Narodowym*, Opera Corcontica, 44 (2), 593–602.
- Wieniawska-Raj B. 2010, *Dynamika ruchu turystycznego w Karkonoskim Parku Narodowym*, Opera Corcontica, 47 (1), 269–276.
- Zarzycki P., Grobelny J., Weisner W., 2010, *Górskie schroniska a potencjał turystyczny Karkonoszy*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne problemy usług, 590(52), 295–306.
- Zgorzelski M., 2002, *Turystyka w Parku Narodowym Gór Stołowych* [w:] J. Partyka (red.), *Użytkowanie turystyczne parków narodowych*, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Ojcowski Park Narodowy, Ojców.
- Żyto A., Rogowski M., 2018, *Profil turystów odwiedzających Karkonoski Park Narodowy* [w:] P. Gryszel (red.), *Spojrzenie na współczesną turystykę*, Wydawnictwo AD REM, Jelenia Góra, 166–181.